

УДК 339.92

ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ Й УКРАЇНА

А. Р. Поліщук

студентка 5 курсу, група МЕ-51м, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – к.е.н., доцент А. Й. Жемба

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті досліджено основні аспекти транснаціоналізації світової економіки й визначено вплив транснаціональних корпорацій на економіки приймаючих країн. Визначено вагомість транснаціональних компаній у світовій економіці. Розглянуто роль України як країни-реципієнта у світових глобалізаційних процесах.

Ключові слова: транснаціоналізація економіки, глобалізація, транснаціональні компанії, світові глобальні процеси, глобальні корпорації, конкурентні переваги.

В статье исследованы основные аспекты транснационализации мировой экономики и определено влияние транснациональных корпораций на экономики принимающих стран. Определены значимость транснациональных компаний в мировой экономике. Рассмотрена роль Украины как страны-реципиента в мировых глобализационных процессах.

Ключевые слова: транснационализация экономики, глобализация, транснациональные компании, мировые глобальные процессы, глобальные корпорации, конкурентные преимущества.

The article examines the main aspects of transnationalization of the world economy and the influence of transnational corporations on the economies of the host countries. The importance of transnational companies in the global economy is determined. The role of Ukraine as a recipient country in global globalization processes is considered.

Keywords: transnationalization of economy, globalization, transnational companies, global processes, global corporations, competitive advantages.

Із посиленням глобалізаційних тенденцій розвиток світового господарства у ХХІ ст. істотно відрізняється від динаміки й особливостей протікання світових економічних процесів ХХ ст. Основними рисами сучасних змін є те, що у центрі процесу фінансової глобалізації знаходяться й є його визначальною рушійною силою транснаціональні корпорації (ТНК).

Оцінка глобалізаційних процесів є ваговою передумовою прийняття глобальних рішень в економічній, соціальній, політичній, екологічних сферах. Адаптація до глобалізаційних чинників впливу є ваговою (базовою) передумовою гарантування національної безпеки держав світу з огляду на темпи соціально-економічного розвитку.

Дослідженню сутності і особливостей глобалізаційного впливу на розвиток світової економіки присвячено праці вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких: О. Д. Богатуров, В. С. Буянов, Н. Х. Вафіна, В. І. Власов, С. І. Долгов, Н. Н. Думная, В. Р. Євстигнєєв, Д. Н. Замятін, Л. О. Зеленов, В. П. Колесов, Е. Г. Кочетов, М. М. Моїсєєв, В. В. Соколов, М. О. Чешков, Ю. В. Яковець.

Метою статті є дослідження функціонування ТНК, з'ясування проблем і перспективних напрямів руху інвестиційних потоків у світі й визначення їхнього впливу на українську економіку з урахуванням сучасного стану світового ринку капіталів і ролі

України як країни-реципієнта у світових глобалізаційних процесах.

Кількість ТНК та їхніх філій у сучасному світовому господарстві неупинно зростає. Процес транснаціоналізації, що характеризується посиленням взаємозв'язку і взаємозалежності суб'єктів світової економічної системи в результаті глобальних операцій ТНК, досягнув планетарних масштабів. Глобальні ТНК утворюють глобалізоване фінансове ядро в реальному секторі світової економіки, яке комплексно впливає на функціонування і розвиток світового виробництва продуктів, послуг, знань, інформації, інтелектуального капіталу, формує світовий ринок робочої сили.

Під транснаціоналізацією найчастіше розуміють нові явища, якісні зміни, що відбуваються у світовій економіці. Транснаціоналізація розглядається як процес розширення міжнародної діяльності промислових фірм, банків, компаній сфери послуг, їх виходу за національні межі окремих країн, що приводить до переростання національних компаній у транснаціональні. Для нього характерне переплетення капіталів за рахунок поглинання фірм інших країн, створення спільних компаній, залучення фінансових коштів іноземних банків, встановлення міцних довготривалих зв'язків за кордоном промислових компаній і банків однієї і тієї ж країни.

Для транснаціоналізації економічної сфери характерні насамперед виникнення і посилення позицій міжнародних монополій, транснаціональних корпорацій, міжнародних фінансово-промислових груп, які стають власниками внутрішніх ресурсів багатьох держав і формують окремий сектор міжнародного виробництва, який базується і на міжнародній власності. Інший важливий прояв транснаціоналізації економіки – формування всесвітньої фінансової системи за участі МВФ і Світового Банку.

Розрізняють три головні групи ТНК. До першої групи відносять транснаціональні корпорації (ТНК), головна (материнська) фірма яких розташована у одній країні, і здійснює ділову активність в інших країнах за допомогою створення там філій та дочірніх компаній, що мають самостійні служби виробництва і збуту продукції, науково-дослідні центри (американські компанії «General Motors», «Ford», «IBM», «Exon»). До другої групи відносять багатонаціональні компанії – це трести, концерни та інші виробничі об'єднання, які є міжнародними фірмами. Багатонаціональні компанії об'єднують національні компанії двох, або більше країн на виробничій або науково-технічній основі, які належать власникам із цих країн (англо-голландський хімікотехнічний концерн «Unilever», італо-французький автомобільний концерн «Fiat-Citroen»). До третьої групи міжнародних корпорацій відносять міжнародні корпоративні союзи. Вони виступають в організаційній формі консорціумів, створюються на виробничій, науково-технічній і комерційній основі. Це спеціальні об'єднання промислових, банківських і інших концернів, створених для вирішення економічних проблем, прикладом є західноєвропейський консорціум «Erbus industry»[1].

Виявлено, що до основних чинників негативного впливу діяльності ТНК на економіку країни-реципієнта належать: небезпека запровадження екологічно небезпечних технологій; освоєння інновацій у стратегічні підприємства оборонної промисловості; відтік іноземних інвестицій через негативні макроекономічні тенденції; недостатні темпи розвитку філій ТНК, що пов'язано зі схильністю до перебільшення реакції на можливу зміну кон'юнктури ринку.

Провідну роль у світовій економіці відіграють 100 найбільших ТНК. Більшість з них розміщуються в промислово-розвинутих країнах. 100 провідних ТНК контролюють 70% усіх прямих іноземних інвестицій. У першій десятці «Fortune Global 500» за 2017 рік опинилися 3 компанії з Китаю. Сукупна виручка 500 найбільших компаній світу за даними Fortune Global 500 склала 27,6 трильйонів доларів, а загальний прибуток – 1,5 трлн доларів, на підприємствах працює 67 мільйонів осіб у 33 країнах світу. Лідером серед країн базування з найбільшими ТНК є США, Японія, країни Європейського Союзу. В останнє десятиліття другою по кількості найбільших ТНК країн став Китай [2].

За активністю ТНК та припливом прямих іноземних інвестицій Україна значно

поступається іншим державам Східної Європи і СНД. Однак наша держава все ж залишається привабливою для діяльності ТНК із погляду дешевих ресурсів і робочої сили. Так, глобальними компаніями визнано привабливими такі сектори економіки регіонів України:

- виробництво тютюнових виробів: ТНК Japan Tobacco International, Imperial Tobacco Group, Philip Morris, В.А.Т.;
  - виготовлення пива і безалкогольних напоїв: ТНК Coca-Cola, Pepsi, (вкуп «Сандори»), Orangina Group (вкуп «Росинки»);
  - переробка олійних та зернових культур: компанії Bunge (вкуп елеваторів, контроль над експортом зерна; ТМ «Олейна», «Щедрий дар»);
  - переробка молока: ТНК Groupe Lactalis, Bel Group, Danone (Франція), «Юнімілк» (Росія);
  - виробництво кондитерських виробів (шоколаду) та концентрованих харчових продуктів: ТНК Nestle (ТМ «Світоч», «Торчин-продукт», «Крафт Фудз» (ТМ «Корона»);
  - виробництво продуктів побутової хімії та парфумерії: ТНК Procter&Gamble (США)
- [3].

В Україні найбільшими ТНК, які вклали значні фінансові ресурси, є PepsiCola з обсягом інвестиційних коштів у 250 млн дол. США, «Київстар GSM» – 240 млн дол. США, Coca-Cola – 230 млн дол. США та ін. Лідируючі позиції при цьому займають такі корпорації, як McDonald Corporation, Nestlé S.A., British American Tobacco та ін.

Сьогодні в Україні основна кількість ТНК сконцентрувалася у переробній промисловості. Однак наша держава не є достатньо інвестиційно привабливою через безліч перепон, тому для поживлення її економіки потрібно переглянути низку законодавчих актів і провести значні реформи у багатьох сферах для формування сприятливого клімату для діяльності ТНК, які б залучили на її територію значні грошові кошти, підняли виробничий потенціал, наситили ринок продукцією, виробленою всередині країни, зменшуючи при цьому імпорт і поліпшуючи сальдо платіжного балансу. Водночас це дало б змогу знизити рівень безробіття, сприяло підвищенню доходів населення, збільшило нагромадження й споживання і загалом позитивно позначилося на її макроекономічній динаміці. Завдяки залученню прямих іноземних інвестицій і приходу ТНК на ринки країн Південно-Східної Азії їм вдалося здійснити «економічне диво» й значно прискорити темпи економічного росту.

Залучення іноземних інвестицій в економіку України сприятиме подоланню спаду виробництва й забезпеченню необхідних передумов для її економічного зростання. Україна у фінансово-інвестиційній сфері має значний потенціал, що виражається у наявності дешевої висококваліфікованої робочої сили, запасів корисних копалин, ринків збуту та інших важливих факторів. Однак інвестиційний ризик, зумовлений економічною й політичною нестабільністю в державі, перешкоджає залученню необхідного обсягу коштів в економіку держави (на рівні Польщі, Румунії, Чехії, Словаччини).

Аналізуючи транснаціоналізацію економіки, можна зробити висновок, що вплив глобалізації й транснаціоналізації на світову економіку є вагомим та зростаючим, що змінює підходи до ведення бізнесу в усіх сферах. Адаптація до процесу транснаціоналізації вимагає активного залучення коштів в реальні сектори економіки з метою підвищення їх конкурентоспроможності. У прагненні оволодіти ринками за кордоном ТНК здійснюють значний негативний вплив на національного виробника, маючи при цьому значно вищі конкурентні переваги та фінансові можливості.

Список використаних джерел:

1. Глобалізаційні передумови транснаціоналізації світової економіки / О. М. Вишнеvsька, А. О. Тарабрина, С. В. Соколов, Є. В. Бурлака. «Modern Economics». 2018. № 7. С. 52–59.
2. Fortune Global 500 FORTUNE. URL: <http://fortune.com/global500/> (дата звернення: 12.10.2018).
3. Прохорова М. Є. Особливості та тенденції розвитку процесів транснаціоналізації в XXI столітті. *Стратегія розвитку України*. 2015. № 2. С. 88–97.